

КАРІЄС ЗУБІВ У ОСІБ ЛІТНЬОГО І ПОХИЛОГО ВІКУ

Вищий державний навчальний заклад
«Українська медична стоматологічна академія»

Унаслідок демографічних змін на нашій планеті [1] збільшується кількість людей похилого віку [2, 3]. Це явище свідчить про стабілізацію старшої вікової групи в людській популяції. Стабілізація має виявлятися також у найвищій достовірності результатів обстеження немолодих і людей похилого віку серед інших вікових категорій. Крім того, вказаний контингент проіснував тривалий часовий проміжок, який зачепив початок і зростання науково-технічного прогресу і пережив епохальні в людській цивілізації події 20-го століття. Ці обставини мають відбитися на стані здоров'я вказаного вікового контингенту.

З метою вивчення поширеності, інтенсивності а також особливостей клінічних проявів карієсу зубів у осіб немолодого і похилого віку в узгодженні із загальноприйнятими рекомендаціями [4, 5] ми провели обстеження органів порожнини рота в 2007-2009 рр. у 102 пенсіонерів м. Полтави і сіл Полтавської області.

Матеріали і методи. Пенсіонерів оглядали на базі обласної клінічної стоматологічної поліклініки і госпіталю ветеранів війни м. Полтави. Формування вікових груп проводили з урахуванням рекомендацій Всесвітньої організації охорони

здоров'я [6]. За її рекомендаціями до осіб немолодого (літнього) віку належать чоловіки 61-74 років, жінки 56-74 років; старечий (похилий) вік відповідає 75-90 рокам. Люди віком понад 90 років вважаються довгожителлями [7, 8]. Розподіл пацієнтів за віком, місцем проживання та статтю наведені в табл. 1.

До групи осіб літнього віку ввійшла 41 людина, з яких 15 чоловіків і 26 жінок. Із них 14 чоловіків і 21 жінка — жителі міста, 1 чоловік і 5 жінок проживають у селах Полтавської області. До групи старечого віку ввійшла 61 людина, з яких 42 чоловіки і 19 жінок. Із них 26 чоловіків і 15 жінок проживають у місті, а 16 чоловіків і 4 жінки — у селах. У всіх хворих визначали поширеність карієсу та його інтенсивність (КПВ), а також особливості клінічних проявів ураження, локалізацію каріозних порожнин тощо.

Результати і обговорення. Поширеність карієсу в осіб літнього і старшого віку сягає 100%, що узгоджується з літературними даними [9,10,11].

Інтенсивність карієсу в осіб літнього віку була вищою в чоловіків у порівнянні з жінками як у м. Полтаві, так і в селах Полтавської області. Інтенсивність карієсу в осіб старечого віку була вищою в чоло

віків м. Полтава і селянок Полтавської області. У всього обстеженого контингенту КПВ значно вищий у селах, ніж у м. Полтаві (табл. 2).

Наявність карієсу в зубах осіб літньої вікової групи (далі «К») помітно більша в сільських жителів, особливо в жінок.

Показник «К» у зубах осіб старечого віку також помітно вищий у жінок, особливо з сільської місцевості. «К» в усіх обстежених значно вищий у жителів села, особливо жінок (див. табл. 2).

Це свідчить про необхідність проведення санації порожнини рота, включаючи лікування ускладненого та неускладненого карієсу.

Показник лікованих зубів (далі «П») у осіб літньої вікової групи значно вищий у місті, ніж у селах. Цей показник свідчить про більшу доступність жителів міста до санації порожнини рота. Слід зазначити, що і в осіб старечого віку показник «П» був також значно вищий у жінок як у місті, так і в селах. «П» є усіх обстежених значно вищий у городян (табл. 2). На нашу думку, це можна пояснити вищою свідомістю жителів міста і ретельністю жінок у дотриманні особистої гігієни порожнини рота.

Показник видалених зубів (далі «8») у осіб літньої вікової групи

Таблиця 1

Розподіл обстеженого контингенту за віковими групами, місцем проживання і статтю

Особі літнього віку (60-74 роки)		
Місце проживання	Кількість чоловіків	Кількість жінок
жителі міста	14	21
жителі сіл	1	5
усього	15	26
Особі старечого віку (75-90 років)		
жителі міста	26	15
жителі сіл	16	4
усього	42	• 19

Місце проживання	Стать	Кількість оглянутих	Інтенсивність карієсу			
			К	П	В	КПВ
Особі літнього віку (60-74 роки)						
жителі міста	чол.	14	2,79±0,59	6,71±1,71	11,14±1,93	20,79±2,05
	жін.	21	1,7±0,2	6,81±0,82	11,48±1,48	19,85±1,56
	усього	35	2,14±0,28	6,77±0,83	11,31±1,15	20,23±1,23
жителі сіл	чол.	1	3	0	19	22
	жін.	5	5,2±3,7	1,8±1,3	12,8±3,9	19,8±4,84
	усього	6	4,83±3,05	1,5±1,12	13,83±3,53	20,2±3,98
Особі старечого віку (75-90 років)						
жителі міста	чол.	26	1,78±0,29	4,41±0,62	16,41±1,56	22,59±1,55
	жін.	15	2,2±0,5	6,07±1,23	13,2±2,05	21,5±1,96
	усього	41	1,85±0,24	5,12 ±0,6	15,24±1,28	23,66±0,99
жителі сіл	чол.	16	2,2±0,47	5±0,97	18,87±1,67	20,1±1,9
	жін.	4	2,5±0,5	8±3Д	19,5±3,8	30±1,1
	усього	20	2,4±0,39	5,35±0,98	18,85±1,42	23,66±0,99
Увесь обстежений контингент						
жителі міста	чол.	40	2,05±0,28	5,33±0,73	14,38±1,3	22,0±1,26
	жін.	36	1,92±0,23	6,5±0,73	12,1±1,21	20,5±1,21
	усього	76	1,99±0,18	5,88±0,51	13,39±0,89	21,3±0,86
жителі сіл	чол.	17	2,41±0,45	4,41±0,94	18,7± 1,48	25,5±1,7
	жін.	9	4±2,02	4,56±1,8	15,78±2,92	24,3±3,15
	усього	26	2,96±0,75	4,46±0,85	17,69±1,39	25,1±1,53

Примітки;

1. чол. — чоловіки, 2. жін. — жінки.

був вищим у сільській місцевості в чоловіків. У городян і городянок він майже однаковий (11, 14±1, 93 у чоловіків і 11, 48±1, 48 у жінок). Показник «В» у обстежених старечого віку в м. Полтаві також був високим у чоловіків у порівнянні з городянками. У селах цей показник вищий у жінок. У всіх обстежених «В» значно вищий у чоловіків, також він значно вищий у жителів у сільській місцевості.

Отже, дані свідчать, що поряд із неускладненим карієсом у осіб старших вікових груп зустрічається ускладнений карієс, лікування якого проводиться рідко, або є не-ефективним і завершується часто видаленням зубів. Аналіз інтенсивності карієсу за показником КПВ свідчить, що ускладнений і неускладнений карієс у літніх і похилих людей є дуже високим. Він також збільшується із віддаленням жителів від лікувальних стоматологічних закладів, що виявляється

в зростанні КПВ у сільській місцевості.

На обстеженні хворих ми звертали увагу також на особливості клінічного перебігу ускладненого і особливо неускладненого карієсу. В обстеженого контингенту переважає хронічний перебіг карієсу. В обстежених селян — осіб старших вікових груп гострого карієсу взагалі не спостерігали за малого його відсотка в жителів літнього віку м. Полтави. У обстежених чоловіків міста цієї групи гострий процес спостерігався майже в 2 рази частіше, ніж у жінок.

Особливості клінічних проявів перебігу та глибини ураження неускладненим карієсом наведені в табл. 3. Як свідчать дані таблиці, хронічний перебіг частіше зустрічався в городян обох вікових груп. Він переважав у осіб старечого віку. З віком у чоловіків він превалював над ураженням карієсом у осіб жіночої статі. Перева-

жання хронічних процесів може вказувати на тривале нормальне функціонування уражених зубів і зв'язок ураження зубів карієсом із наявністю інволютивних процесів. Хоча деякі дослідники це явище пов'язують із неадекватністю інтерпретації перебігу карієсу зі збільшенням віку [12].

За глибиною ураження ми виявили наявність середніх і глибоких форм карієсу за повної відсутності початкового і поверхневого карієсу. При цьому спостерігається переважна більшість ураження зубів середнім карієсом.

Середній карієс переважає в чоловіків, глибокий карієс - у жінок. Загалом у всіх обстежених за глибиною ураження переважає середній карієс. У городян відсоток ураження середнім і глибоким карієсом вищий, ніж у сільських жителів (табл. 3). Переважання середнього карієсу над глибоким за відсутності початкового і поверхневого карієсу

- це давно поміченим дослідниками факт, що свідчить про розповсюдження каріозного процесу з віком не в глибину а в ширину [13]. Деякі дослідники вважають, що це явище в осіб старших вікових груп пов'язане з більшою мінералізацією дентину і склерозуванням дентинних каналців [9].

Інтерпретуючи згідно з класифікацією Блека отримані результати, ми встановили, що в обстеженого вікового контингенту переважає

тришийковий карієс. Також частіше уражені жувальні зуби в порівнянні з фронтальними зубами (табл. 4). Серед сільських жителів не було помічено уражень 4 класу за Блеком на противагу городянам. У жителів м. Полтави показники ураження жувальних зубів у кілька разів були вищими від показників у селян. З віком також помітно зростає кількість уражень у пришийковій ділянці зубів. Переважання 8 обстежених каріозних порожнин

5 класу, на нашу думку, свідчить про інволютивні фізіологічні зміни в організмі, зокрема — оголення шийки зуба, згладження ясенного сосочка тощо [12,13].

Отже, дані обстеження осіб літнього і похилого віку свідчать про 100% ураження зубів карієсом. Інтенсивність карієсу в жителів міста і сіл Полтавської області за показниками ВООЗ дуже висока, що потребує проведення лікувально-профілактичних заходів.

Таблиця 3

Особливості клініки каріозних уражень у обстежених

Місце проживання	Стать	Кількість оглянутих	Перебіг ураження				Глибина ураження			
			гострий		хронічний		середній		глибокий	
			абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%
Особливі групи										
Особи літнього віку (60-74 роки)										
жителі міста	чол.	14	4	2,3	24	13,71	27	15,43	1	0,57
	жін.	21	2	1,14	34	19,43	26	14,86	10	5,7
	усього	35	6	3,43	58	33,14	53	30,3	11	6,29
жителі сіл	чол.	1	-	-	1	0,57	1	0,57	-	-
	жін.	5	-	-	16	9,14	10	5,7	6	3,43
	усього	6	-	-	17	9,71	11	6,29	6	3,43
Особи старечого віку (75-90 років)										
жителі міста	чол.	26	-	-	41	23,43	39	22,3	2	1,14
	жін.	15	-	-	23	13,14	16	9,14	7	4
	усього	41	-	-	64	36,6	55	31,4	9	5,1
жителі сіл	чол.	16	-	-	24	13,7	23	13,14	1	0,57
	жін.	4	-	-	6	3,43	3	1,7	3	1,7
	усього	20	-	-	30	17,14	26	14,9	4	2,3
Весь обстежений контингент										
жителі міста	чол.	40	4	2,3	65	37,1	66	37,7	3	1,7
	жін.	36	2	1,14	57	32,6	42	24	17	9,7
	усього	76	6	3,43	122	69,7	108	61,7	20	11,4
жителі сіл	чол.	17	-	-	25	14,3	24	13,7	1	0,57
	жін.	9	-	-	22	12,6	13	7,4	9	5,1
	усього	26	-	-	47	26,9	37	21,1	10	5,7

Примітка:

1. чол. — чоловіки, 2. жін. — жінки.

Особливості локалізації каріозних уражень у обстежених

Місце проживання	Стать	Кількість оглянутих	Клас порожнин за Блемом				
			1	2	3	4	5
Особи літнього віку (60-74 роки)							
жителі міста	чол.	14	4	8	5	2	9
	жін.	21	8	11	3	1	13
	усього	35	12	19	8	3	22
жителі сіл	чол.	1	-	-	1	-	-
	жін.	5	1	4	3	-	8
	усього	6	1	4	4	-	8
Особи старечого віку (75-90 років)							
жителі міста	чол.	26	11	8		-	22
	жін.	15	7	4	2	2	8
	усього	41	18	12	2	2	30
жителі сіл	чол.	16	1	3	4	-	16
	жін.	4	2	-	-	-	4
	усього	20	3	3	4	-	20
Весь обстежений контингент							
жителі міста	чол.	40	15	16	5	2	31
	жін.	36	15	15		3	21
	усього	76	30	31	10	5	52
жителі сіл	чол.	17	1	3	5	-	16
	жін.	9	3	4	3	-	12
	усього	26	4	7	8	-	28

Примітка:

1. чол. — чоловіки, 2. жін. — жінки.

Література

1. Горохов В. Г. Научно-технический прогресс: словарь / В. Г. Горохов, В. Ф. Халипов. — М.: Политиздат, 1987. — С. 59-60.

2. Стоматологический статус и клиничко-лабораторные аспекты диагностики и течения болезней пародонта у пациентов старших возрастных групп / А. В. Митронин, Т. П. Вавилова, Е. Н. Сажина [и др.] // Пародонтология. — 2007. — № 2(43). — С. 3-8.

3. Muller G. Значение метода хелатной терапии в геронтологии / G. Muller // Новое в стоматологии. - 2003. - №7. - С. 42-43.

4. Рудько В. Ф. Принципы и методика изучения соматологической заболеваемости / В. Ф. Рудько // Стоматология. — 1964. — № 1. — С. 9.

5. Рыбаков А. И. Эпидемиология стоматологических заболеваний и пути их профилактики / А. И. Рыбаков, Г. В. Базиян. — М.: Медицина, 1973, — С. 10-29.

6. Oral health surveys: basic methods. Fourth Edition. — Geneva: WHO, 1997.

7. Ковешников В. Г. Медицинская антропология / В. Г. Ковешников, Б. А. Никитюк. — К.: Здоров'я, 1992. - С. 158-159,163.

8. Цебржинский О. И. Избранные лекции по антропологии / О. И. Цебржинский. — Полтава: ООО «АСМІ». 2003. - С. 11.

9. Борисенко А. В. Кариес зубов / А. В. Борисенко. — К.: Книга плюс, 2005. — С. 95, 98.

10. Козлов В. А. Стоматология: учебник для мед. вузов и последипломной подготовки специали-

тов; под ред. В. А. Козлова. — СПб.: СпецЛит, 2003. — С. 89.

11. Ніколішин А. К. Терапевтична стоматологія: підручник для студентів стоматологічних факультетів вищих медичних навчальних закладів IV рівня акредитації у 2 т.; за ред. проф. А. К. Ніколішина. — Т. I. — Полтава: «Дивосвіт», 2005. — С. 231.

12. Геронтостоматология / И. М. Пейсахович, М. Л. Заксон, Г. Д. Овруцкий [и др.]. — К.: Здоров'я, 1973. — С. 52.

13. Хубутія Б. Особенности строения тканей зуба у лиц пожилого и старческого возраста (обзор литературы) / Б. Хубутія, Е. Глушнюк // Cathedra. — 2009. — Т. 8, № 1, — С. 62-65.

Стаття надійшла
22.02.2010 р.

Резюме

В статье даются данные эпидемиологического обследования стоматологической заболеваемости у лиц пожилого и старческого возраста. По методике ВОЗ изучен кариесологический статус у лиц старших возрастных групп г. Полтавы и Полтавской области. Определены различия в величинах распространенности и интенсивности кариеса в зависимости от места проживания и возрастных особенностей. Проведенный анализ позволяет получить более точное представление о нуждаемости пенсионеров в стоматологических лечебно- профилактических мероприятиях.

Ключевые слова: кариес зубов, эпидемиология, гериатрия.

Summary

In the article information of epidemiology inspection of stomatology morbidity is given at the persons of elderly and senile age. On a method WHO is studied carious status at the persons of senior groups of ages Poltava and Poltava area. Distinctions are certain in the sizes of prevalence and intensity of caries depending on the place of residence and features of ages. The conducted analysis allows to get more exact presentation at necessary pensionaries in the treatment-preventive measures of stomatologies.

Key words: caries, epidemiology, geriatrics.